

*Калашикова М. Ю.,
викладач кафедри іноземних мов
Запорізького державного медичного університету*

СТРУКТУРА МЕГАКОНЦЕПТОСФЕРИ «КУЛЬТУРА» У РАМКАХ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО СОЦІУМУ

Анотація. Дана стаття присвячена дослідженню структури мегаконцептосфери «КУЛЬТУРА» на базі сучасної англійської мови. У центрі нашого дослідження знаходяться основні прояви та відображення культури та її відбиття у картині світу носіїв англійської мови. На основі аналізу словникових одиниць, відібраних зі спеціалізованих словників неологізмів та газетних видань, ми зробили спробу визначити головні особливості англомовної культури, які впливають на формування мегаконцептосфери «КУЛЬТУРА».

Ключові слова: культура, структура, мікроконцепт, концепт, макроконцепт, мегаконцептосфера.

Постановка проблеми. Сьогодні пильна увага до проблеми впливу людського фактора на мову зайняла одне із найважливіших місць у сучасній лінгвістиці. У рамках нашого дослідження ми зробили спробу визначити структуру мегаконцептосфери «КУЛЬТУРА», базуючись на відібраних лексичних одиницях зі спеціалізованих словників англійської мови. Сьогодні налічується безліч визначень феномену «культура» і це є закономірним процесом, адже культура – це складне поняття, яке є багатозначним, воно має різний зміст та значення не тільки у мові, але й у різних науках та філософських дисциплінах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно зазначити, що значну увагу когнітивним дослідженням у своїх роботах приділяють такі вітчизняні вчені, як Н. Д. Артюнова, С. А. Жаботинська, О. С. Кубрякова, В. А. Маслова, А. М. Приходько, О. О. Селіванова. Серед зарубіжних науковців проблеми когнітивістики вивчають А. Вежбицька, V. Evans, G. Harman, R. Jackendoff, G. Lakoff, R. Langacker. Велика кількість наукових праць присвячена особливостям актуалізації у мові конкретних концептів.

Мега полягає у тому, щоб виявити та коректно продемонструвати структуру мегаконцептосфери «КУЛЬТУРА», спираючись на неологізми англійської мови. Головне завдання – дослідити використання нових термінів та особливості формування картини світу англомовних носіїв.

Виклад основного матеріалу. На думку німецького соціолога Макса Вебера, культура – сукупність духовних символів, що не підпорядковані ніякій утилітарній меті. За Жаком Маритеном, основою цінностей у культурі є релігія. Французький етнолог-структураліст Клод Леві-Стросс вважає основним надбанням культури мову, систему знаків, комунікацію, що можна перекласти і зрозуміти. Також існує думка, що культура є інтелектуальним аспектом штучного середовища, що створюється людиною у процесі її життєдіяльності [5, с. 307].

Короткий енциклопедичний словник філософських термінів надає таке визначення поняттю культура – освіта, розвиток, виховання; всі ті матеріальні і духовні цінності, які створені людиною у процесі творчості, діяльності, те, що створено творцями (архітекторами, художниками, поетами і т.д.) [4, с. 197].

З цього виходить, що культура – складне міждисциплінарне загальнометодологічне поняття, характеристика якого, що задовольняє фахівців різних галузей знань, надзвичайно ускладнена. [1, с. 68]. І це не дивно, дивлячись на значущу кількість різноманітних визначень у різних побутових та наукових напрямках.

Виходячи з вказаних визначень цього терміну, ми можемо зробити висновок, що культура є продуктом людства та вона є антонімом слова «природа», хоча ці два поняття нерозривно пов'язані через те, що одним з основних факторів детермінуючих виникнення культури, є природа. Виходячи з досліджень, культура є небіологічним поняттям, вона протиставляється природі, але культура людини має інше значення, адже результат її діяльності часто залежить від підґрунтя, яке надає природа.

Вплив культури на мову є очевидним. Виходячи з цього, ми зробили спробу виділити найважливіші ознаки питання впливу мови на культуру, яке залишається відкритим та є вкрай складним.

Ми маємо підкреслити той факт, що мова є невідільною частиною культури, головним інструментом її ж розуміння та засвоєння, при цьому мова виражає специфічні риси кожної національної ментальності та є змогою для людини пізнати свою свідомість. З іншого ж боку, культура є частиною мови через той факт, що вона фіксується та моделюється у мові.

У своїй роботі «Концепти і концептосистеми у когнітивно-дискурсивній парадигмі» [6, с. 189] А.М. Приходько зазначає, що концептополе варто відрізнити від лексико-граматичних і функціонально-понятійних полів через те, що лексико-граматичне поле, характеризуючись чітко вираженим семасіологічним підходом до аналізу мовної матерії, передбачає підвищену дослідницьку увагу до засобів «упакування», тоді як функціонально-понятійне поле, базуючись на ономасіологічному підході, передбачає рух наукової думки від плану змісту до плану вираження.

З цього приводу Н. А. Красавський зазначає, що лінгвокультурологічний аналіз концептів, який базується на використанні польового методу, є «описом семантично однопорядкових мовних одиниць, які формують той чи інший фрагмент вербального світу» [3, с. 415].

Нині, виходячи з робіт А. М. Приходько, проблема концептопольового устрою когнітивно-семантичних просторів мови має два шляхи свого вирішення: з одного боку, це може бути відмова від самого терміну «концепт» у рамках концептосистеми, з іншого, розширення розуміння цього терміну з виключенням з параметричної палітри ядерно-периферійного принципу [6, с. 207]. Ми маємо зазначити, що у рамках дослідження ми будемо описувати мегаконцептосферу КУЛЬТУРА у рамках польового підходу, через те, що головний акцент необхідно зробити на синергетичності цієї структури, на її цілісності та зв'язку між її компонентами.

У нашій роботі ми будемо намагатися продемонструвати системний устрій мегаконцептосфери КУЛЬТУРА, при цьому, за основу ми візьмемо структуру, яка була представлена А. М. Приходько, з урахуванням точки зору О. М. Кагановської, та яка дозволяє використовувати такі вкладені одна в одну ментальні одиниці, як «мегаконцепт», «макроконцепт», «гіперконцепт», «мезоконцепт», «(ката)концепт», що є основними, але, ймовірно, не остаточними таксонами постульованої концептосистеми.

Беручи до уваги наукові праці З. Д. Попової та І. А. Стерніна [6, с. 176], А. М. Приходько акцентує увагу на тому, що (ката)концепт є атомарною одиницею концептосфери, тому питання про подальшу неподільність (ката)концептів на більш дрібні складові є проблематичним.

Спираючись на запропоновану А. М. Приходько організацію концептополя, ми спробували відтворити структуру мегаконцептосфери «КУЛЬТУРА». У цілому системну організацію мегаконцептосфери можна унаочнити у вертикальному вигляді (рис. 1) – піраміди з вістря угору:

Беручи за основу визначення А. М. Приходько, ми спробуємо надати визначення головному поняттю. Мегаконцептосфера – об'єктивно існуюча сукупність вербально позначених та непозначених типологічно різних базових концептів, які репрезентують загальнолюдські поняття та які позбавлені національної специфіки. При цьому мегаконцептосфера гетерогенна, адже всі представлені у ній концепти упорядковуються та формують собою певну структуру, що вказує на її синергетичність.

За цією схемою концепти макрорівня – концепти, що позбавлені національної специфіки та не завжди мають спеціальне ім'я у наївній картині світу, при цьому вони чітко визначаються у науковій картині світу та є абстрактними утвореннями.

Далі, за нашою структурою, макроконцепти включають у себе концепти, які можна віднести до таксонів спадкового рівня абстракції, для яких характерна певна етнокультурна специфіка, вони є ментальними одиницями, які є меншими за своїм обсягом, ніж макроконцепти, але більшими за мікроконцепти.

У нашому випадку мікроконцепти є аналогом (ката) концептів, які відзначаються своєю неподільною природою на певному етапі абстрагувальних можливостей розуму, та саме їх найважче дефініціювати.

На нашу думку, структура мегаконцептосфери «КУЛЬТУРА» виглядає таким чином:

Згідно із запропонованою нами структурою, мегаконцептосфера «Культура» містить у собі два макроконцепти – елітарну та масову культуру. Макроконцепт «елітарна культура» – «висока культура», яка протиставляється макроконцепту «масова культура» за типом впливу на свідомість, що зберігає суб'єктивні особливості і забезпечує змістовну функцію [5, с. 205].

Макроконцепт «елітарна культура», згідно з нашою структурою, не поділяється, а включає у себе лише один концепт – «мистецтво», до якого, у свою чергу, відносяться мікроконцепти – «образотворче мистецтво», «література» та «архітектура».

Що до макроконцепту «масова культура», або «культура більшості», то це культура, популярна та переважна серед широких верств населення у даному суспільстві [1, с. 32].

Зміст масової культури обумовлено щоденними подіями, прагненнями і потребами, складовими життя більшості населення. Термін «масова культура» виник у 40-х рр. XX століття у текстах М. Горькаймера і Д. Макдональда, присвячених критиці телебачення. Термін отримав широке поширення завдяки працям представників Франкфуртської соціологічної школи [5, с. 248].

Мегаконцептосфера «КУЛЬТУРА» поділяється на макроконцепти «елітарна культура» та «масова культура», виходячи з цього, можна зробити висновок, що матеріальна культура поглинула світ, вона домінує над соціальною масою. Перебуваючи у просторі масової культури, людина знаходить властивість, стан якої повністю залежить не від можливості його особистісних якостей, а від місця у системі координат суспільного стереотипу, де цінності людини і суспільства визначаються культурним шаром масової свідомості.

Висновки. Аналізуючи вищесказане, можна зробити висновок: соціум сьогодні, на жаль, не зацікавлений у самопізнанні культури і вихованні її ціннісних ідей.

Сьогодні ж людство предстало перед новою проблемою – виникненням альтернативного виду реальності. Таке явище як комп'ютеризація має вельми суперечливий вплив на культуру. Віртуальний світ є механічно детермінованим. Ця властивість віртуального світу приваблює, бо значно полегшує усі процеси, але у той же час є чимось на зразок «екзистенціальної пастки». Справа у тому, що звикання до віртуального світу призводить

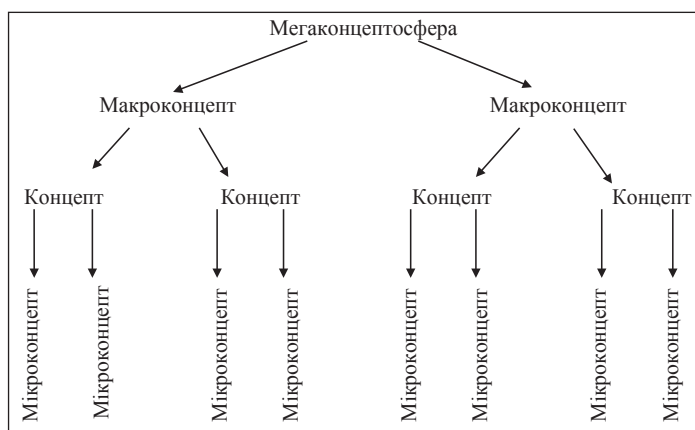

Рис. 1. Структура мегаконцептосфери

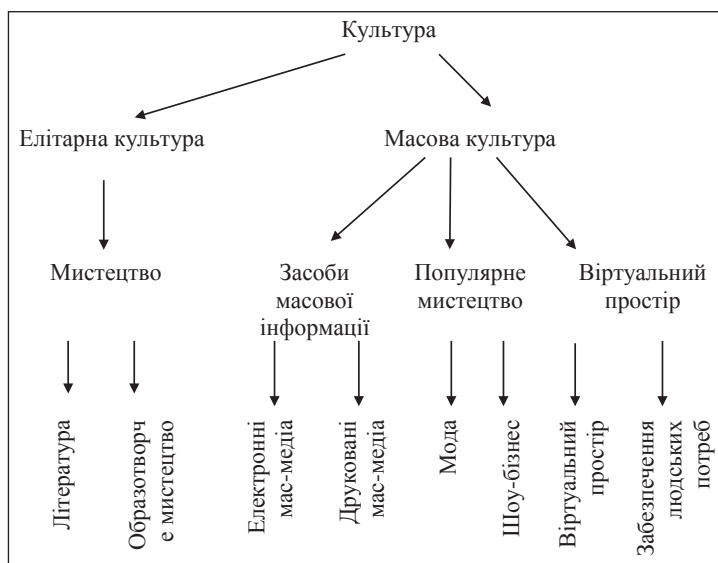

Рис. 2. Структура мегаконцептосфери «КУЛЬТУРА»

до того, що людина рано чи пізно починає проектувати його закони на реальний світ, складність якого простягається далеко за межі механістичних схем, в якому і без того тонка грань між елітарною та масовою культурою стає ще більш непомітною.

Література:

1. Большаков В. П. Культура как форма человечности / В. П. Большаков. – Великий Новгород: НовГУ им. Ярослава Мудрого, 2000. – 92 с.
2. Зацний Ю. А. Сучасний англomовний світ і збагачення словникового складу / Ю. А. Зацний. – Львів: Паїс, 2007 – 228 с.
3. Красавский Н. А. Эмоциональные концепты в немецкой и русской лингвокультурах / Н. А. Красавский. – Волгоград: Перемена, 2001. – 495 с.
4. Краткий энциклопедический словарь философских терминов / авт.-уклад. П. В. Кикель. – Минск: БГПУ, 2006. – 266 с.
5. Межуев В. М. Идея культуры. Очерки по философии культуры / В. М. Межуев – М.: Прогресс-Традиция, 2006. – 408 с.
6. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми у когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 332 с.

Калашникова М. Ю. Структура мегаконцептосфери «КУЛЬТУРА» в рамках сучасного англomовного соціуму

Анотація. Данна стаття присвячена вивченню структури мегаконцептосфери «КУЛЬТУРА» на мате-

риалі сучасного англomовного мови. Наше вивчення сконцентровано на основних проявленнях і відображеннях КУЛЬТУРИ в картині світу носіїв сучасного англomовного мови. На основі аналізу словарних одиниць, обраних із спеціалізованих словарів неологізмів і газетних видань, ми спробували визначити основні особливості англomовної культури, які впливають на формування мегаконцептосфери «КУЛЬТУРА».

Ключевые слова: культура, структура, мікроконцепт, концепт, макроконцепт, мегаконцептосфера.

Kalashnykova M. The Structure of the “CULTURE” Megaconceptosphere in Terms of the Study of the English-Speaking Society

Summary. The article is concentrated on the study of the structure of the CULTURE megaconceptosphere on the basis of the modern English language. The research is based on the main demonstrations and reflections of the CULTURE in the world view of the modern English language native speakers. We have analyzed lexical units taken from specialized dictionaries of neologisms and newspapers in order to determine the most essential peculiarities influencing the formation of the CULTURE megaconceptosphere.

Key words: culture, structure, microconcept, concept, macroconcept, megaconceptosphere.